

גלוּן 37 ■ 1994

בְּנֵי אַזְרָחָה

לוציאים לאור
קדומים רשות עיתונות אקסუיז

חשייפה: פלסטינאים מתכנים 13 ערים בשטחים

מתגעגים לבואהו

סקר: הבניה הטרומית

הדייעות בדבר אחריותה של המדינה להעניק חינוך לילדייה, כפי שהיא ביוון הקדומה, ופרופסיה ביקשה לשקס את עצמה אחרי תבוסתה לנפוליאון בגין ג'נבה ב-1806. המאיץ העיקרי בשיקום הושקע בחינוך. ב-1808 הקימה פרוטה לראשונה את המשרד להוראת החינוך וייסדה מערצת חינוך המורכבת מבית ספר יסודי וגמנסיה, שבוגריה מתקבלים לאוניברסיטה ויכולים למדוד מקצועות אקדמיים.

בתים ספר אללה, שבני כל המעמדות יכלו ללמוד בהם, הניחו את היסוד למערכות החינוך המקבילות היום בעולם, כולל המשמעת הפורסית שהונגה בהם והעברית מדור לדור גם במדינות הרוחקות מפרוסיה.

חוצר של המהפכה התעשייתית

פרופסור דוד צון, מיה"ס לחינוך של אוניברסיטת תל-אביב, אמרו: "מספרים על פרופ' אלברט איינשטיין שום אחד טיל ברוחנו. נגשה אליו אשה ושאלה: 'פרופ', מה חדש במדע? איינשטיין הקישיש התבונן בה והשיב: 'גברים היקרה, האם את כבר מבינה את כל מה שישן במדוע?'".

הלקח של ספר זה הוא, שלפנינו שנות החל לתוכנן את בית הספר העתידי, אנחנו צריכים לסייע ולהבין את העיצוב של בית הספר הקיים.

"אם נסתכל על בתים הספר בעולם, מטוקיו ועד לירושלים, מבודסטון עד

ההשכלה וההתפתחות הטכנולוגית של חברה, בין צורת התכנון והעיצוב של בתים הספר שלא. זהו קשר דו-סיטורי: ככל שהחברה מתקדמת יותר, כך היא משקיעה יותר מחשבה ומשאבים בתוכנום חדש של בתים הספר החדשניים שהוא בונה; וכך שהיא בונה יותר בתים ספר המותאים לתפקידים המתקדמים של החינוך, כך היא מייצרת יותר מדענים, מהנדסים, טכנאים ובוגרי

השכלה גבוהה אחרים התורמים לעיתים קרובות, אולי מפני שאין אנו מקדישים מתחשבה תורה לנושא זה, אנחנו נוטים לשכוח שמייננה בית הספר, במתכונתאותה אנו מכירים, הוא המצאה החדשה, יוסתי. אפשר לו מודרנית. בית ספר ממלכתי – כמוסד של מדינה שהכירה באחריותה לחינוך ילדי אזרחה – עם תוכנית לימודים קבועה, עם חילוק לכיתות לפי גילאים, עם מבנה מיוחד ש谟ךדש רק לו, הוא תוצר של סוף המאה ה-19 בלבד. עד אז, מאז תחילת ימי הביניים, כאשר הכנסייה החילית לעסוק גם בחינוך חילוני של ידי המאמינים ולמד אוטם באמצעות כמורה, קרא ואכתוב ודקוק, הייתה רכישת ההשכלה הרחבה נחלתם של המעודדים האצילים והעשירים בלבד. למעשה, עוצבה מתוכנותו העכשוית של בית הספר בפרופסיה של תחילת המאה ה-19, אחרי שלקרואת סוף המאה ה-18 רוחחו

אם האימורה החכמה של צ'רצ'יל יפה לגבי בנייה בכלל, על אחת כמה וכמה שהיא נcona לגבי בנייה בתים ספר. היום מאוחדים כמעט כל מומחי החינוך בדייה, כי הצורה המסורתית בה נוהגים אדריכלים ומהנדסים לתכנון בתים ספר במאה השנים האחרונות, אחרית-

במידה לא מובטلة לשבר בחינוך העולמי.

"ambilini בתים הספר של מדינה, משקפים את האישה אלה לחינוך", אמר פרופ' אולה ואלטרום, מומחה לאדריכלות בניין חינוך, שהגיע בשנה שעברה לישראל, כדי להשתתף בכנס הבינלאומי שנערך בירושלים מטעם אגודת האדריכלים ומתכנני הערים בישראל, מרכז השלטון המקומי ומשרד החינוך והתרבות, בנושא "בית הספר היסודי לקרהת שנת 2000". ואומנם, מיבני בתים הספר של כל מדינה מציגים במדינה רובה על מידת פיתוחה, קידומה והתפתחותה.

מיבני בתים ספר אפורים, מרובעים, קשוחים וקדרים, מציגים על מערכת חינוך שמרנית, קפדיית וסתאית. מיבני בתים ספר פתוחים, שאינם בניויים במתכונת קבועה מראש וניתנת להיותו, שאפשר להרגיש שהאדריכלים שתכננו אותם יכולים לחתם בהם חרוט לחופש הדמיון והיצירה שלהם, מעדים על מערכת חינוך חופשית, דינמית, יצירתיות, המתקדמת עם הזמן. יתרה מכך: יש קשר ישיר בין רמת

"פני החנינה - פני בתי הספר שללה", אומרים מומחי חינוך ואדריכלים העוסקים בתכנון בתים ספר * בישראל נעשו בשנים האחרונות, כמו נסיבות מהפכנים האחרונות, כמו נסיבות מהפכנים המסתורית של בתי הספר, כדי לשנות את הצורה השמרונית והמסורתית של בתי הספר, כדי לנסות ולהשפיע על אופי החינוך.

ה' מרתבי

לימוד

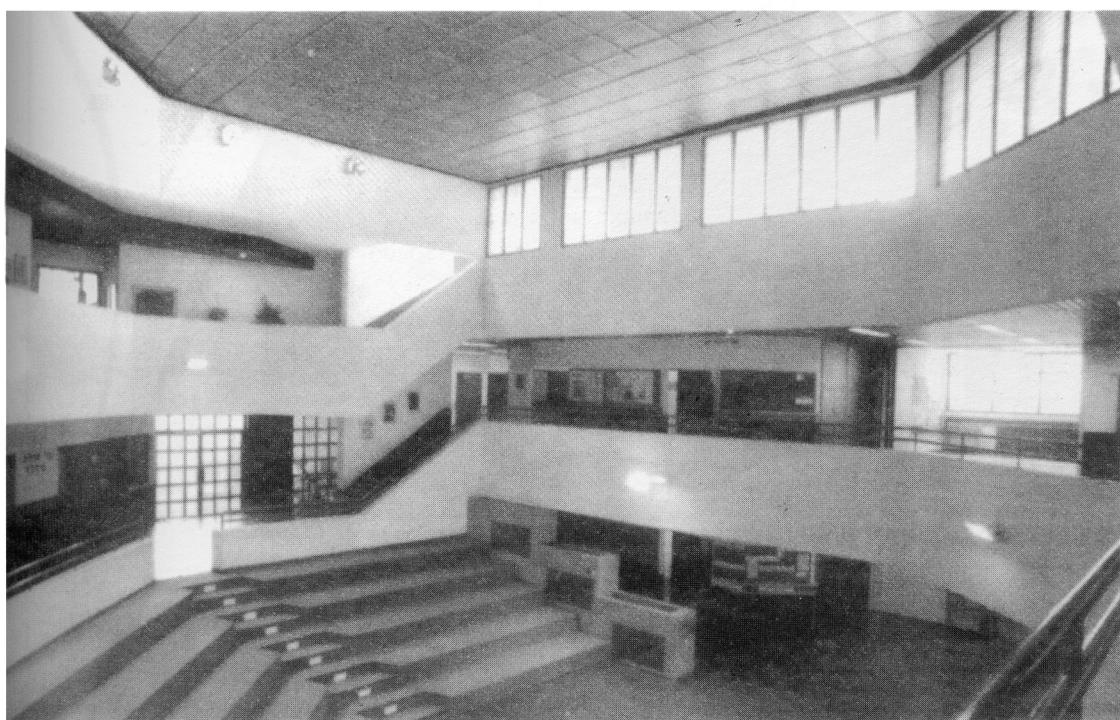
בקום

בת

ספר

מאת אמןון ווד

"בתחלת אוננו מעצבים בנייןם, ואחר נר הבניינים האלה מעצבים אותנו", אמר פום ראש ממשנת בריטניה, וויסטון צ'רצ'יל, כאשר הוזמן לחזור מينة ציבורי חדש.

ב"ס מלכת ג' בעפולה. אדריכל צבי מוססקו

את החינוך".

ההגדרה החדשנית שמציע הпроוף' לחינוך, דוד חן, מבוססת על תורת ההכרה החברתית: החינוך עוסק ביחסים בין הדעת לאנשים.

"בעיקרונו, חינוך הוא מתחוך חברתי בין הדעת הציבורית לידע הפרטני", הוא אומר.

"זהו תהליך שבו גדל הדעת האישית באמצעות ייחסי גומלין עם מצורו של הדעת הציבורית. הגידול בידע האישית נמצא בלב התהליך החינוכי".

והגדירה מחדש של החינוך, כוללת גם חשיבות מחודש על תכנון ועיצוב בית הספר כ"סביבה לימודית" חדשה.

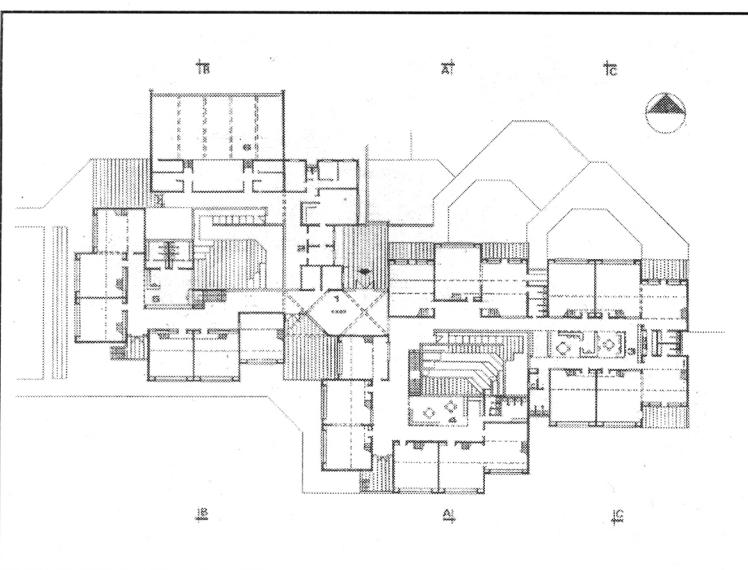
"התכנון של 'סביבה לימודית' חדש ויצירתיות צריך להתפרק ולברוח מהמצוור של הקיטה המסורתית כייחית תפקוד של מצורו יכולות הנקרוא 'בית ספר'", סבור פרופ' חן. "התכנון הנוכחי

של בית הספר הושפע מהמושגים המכאניים של אנשיים העוסקים בלימוד. גישה הומאנית לחינוך, הנובעת מהמבנה טוביה יותר של טבעו של הפרט הלומד והיחסים שלו עם הדעת הציבורית,

מחיבת לארגן מחדש מוסד הלימודי החדש. התכנון החדש צריך להתבסס על העקרונות הבאים:

- * הכרה בשונות האנושית מהיבת גמישות בהצבת מטרות למידה, שיטות ותכנונים.
- * הבנה של הטבע הדינמי של אופי הדעת האנושית ואספקת סביבות רבות-מידה.

תוכנית בה"ס "אוריסם" ברכמייל

תוכנית בה"ס "אוריסם" ברכמייל

* יצירת סביבה לימודית גמישה ואינטלקטואלית ברמות ובגדלים שונים.

* מתן אפשרות לצירוף בתוך מוסדות בין המבנה והתקופה בתוך רשת לימוד הלימוד. הרעיון של משך בעמוד 81

המייצג של מערכת החינוך ואיינה מסייעת לשבור את התבניות הקיימות".

בית הספר כ"סביבה לימודית"

בעוד שמדובר המשודוט החברתיים האחרים נוטים להתبدل ומתמחים בתחוםים ספציפיים כדי להגיע לרמת תיiekod גובהה, יש רק הבדל קטן מאוד בין בתיה הספר, סbor הпроוף' חן.

בהתגלו אט קשור ההדוק הקיים בין העיצוב האדריכלי של בית הספר ותכנון היכתה לבין אופיו כמוסד של הורה וחינוך, אמר: "היחידה הארגונית,

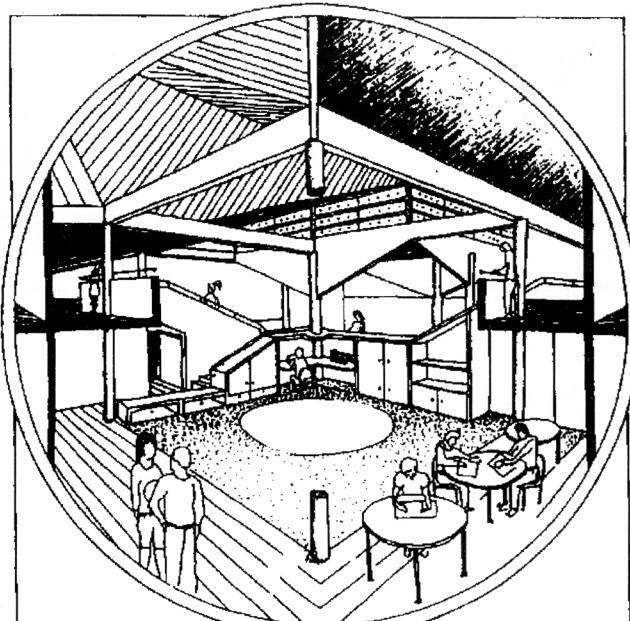
התפעולית, העיקרית של בית הספר היא היכתה, שבה נמצאים בין 20 ל-40 תלמידים, מורה אחד, חדר סטנדרטי וЛО-זמינים סטנדרטי. רק בתיה ספר

מעטים יש כיתות הממשות את המטרה של לימוד בرمות ארגוניות שונות - גודלות או קטנות יותר מאשר

היכתה. רק לעיתים ורקות נבנו בתיה הספר לצורכי מיוחדת כדי לשורת את הרצפים המיוחדים ואת ההבדלים האישיים שבין התלמידים.

"בעוד שה תעשייה עצמה עוברת מהתליק הייצור הממוני לייצור גמיש וייחודי יותר, בתיה הספר עדין

משיכים בשיטות הבקשה של התקופה המתוועשת. זמן הלימודים בתיה הספר מבוקר עדין על-ידי פעמן, ניהול והבקשה הם ריכוזיים ובתי הספר חסרים את התשתיות הטכנולוגיות המתקדמת (ציוד הדפסה, מיחשוב,

"מרחב לימודים" בבית הספר החדש בראש העין. אדריכלים: אדם ודני אייל

בעולם הם ברורים, היא אוט אזהרה מספיק, כדי לבדוק את אמיתיות הנהנה שהזכרנו לעיל.

היבט נוסף של העקרון הליניארי, נחשף בתכנון בית הספר, שבו היכאות מסודרות בטורים ארוכים לאורך מסדרון, לפי הסדר, מכיתה א' עד כיתה י"ב, שככל שנה היכתה "עליה" שלב אחד קדמה במעלה המסדרון, לחדר חדש.

שיטה זו מקובלת מרובות בתיה הספר המסורתיים ברחבי העולם.

אחדות היא הסמל המסתורי של הייצור הממוני והוצאה בכוונה מובהקת בכוון הייצור של טילו. התחים החינוכי מאופיין אף הוא בסיסודות של אחדות:

תוכנית הלימוד הלאומית האחדית ומטרותיה, תעודות הבוגרים, היכאות זמן הלימוד זהות; היכאות הארגוניות (לפי גיאלים), הבחינות, הגיל החדש לכינסה ולסיום ויסודות רבים אחרים.

"צורת התכנון של בית הספר המסורתית משפיעה גם היא על האחדות הזאת: חדרי הלימוד המסורתיים הם תמיד

חדרים ורבועים בגודל של 7 X 7 מטרים, שהרהייטים בהם מסודרים בכוונה סימטרית, וכל המורים נשלחים

לאוטם חדרי-כיתות בדיק ביל להתחשב בצריכיהם המיוחדים. איזה ההתייחסות בין התקpekוד למבני,

המונחתת בחזרה החזרות ונשנית אל אותן הצורות". האחדות הזאת, במטרות החינוך, בתוכניות הלימודים, במבחנים וביציבות האדריכלי של בית הספר מדגישה ומקבעת את האופי

למוסקבבה, מרו דה ז'נוו ועד דלהי, הם ייראו לצופה הבלתי מנוסה די שוניים זה מזה. מבט מקורב יגלה את העובדה הפושאה, שהעקרונות המנחים את כל בתיה הספר בעולם זהים בצדקה אוניברסלית".

אנחנו חיבים לזכור, שגם אם רעיון החינוך הוא ישן כמו הציויליזציה עצמה, הרעיון של בית הספר CABIN הפינה של החינוך, נולד רק עם המהפכה התעשייתית. הוצרך בהשכלה לכל,

הולד את המוסד החברתי המספק אהורה. עם זאת, יסודות בית"ס המודרני עוצבו ע"י תרבויות שהושפעה בצדורה רובה מפלאי הטכנולוגיה,

שהתמצו בתדרמת המוכנה - הכוח המניע אחורי המהפכה התעשייתית. נראת שהעקרונות של פיהם פעיל

ביה"ס העכשווי, נולדו בהשראת המנכיה של ניטו: תנעה ליניארית קראת מטרות קבועות מראש. ילדים ננסים למדוד ביכתה א' בחודש ספטמבר; לומדים 6-4 30 שבועות ביום. ימים בשבוע, במשך 6-7 שבועות בונה,

בתום שנה הם עלולים לכתה א' בחודש יותר ומשיכים בדרך זו כדי להשלים מעגל של 12 שנים לימוד.

הנחהה המנעה את המחזור הזה היא, שכמויות הלימוד היא יחסית בזמן, שבמבלים בבייה"ס. העובדה ש-75 אחוז מתלמידים בישראל אינם מקבלים

תעודות בגרות וspark ל-7 אחוז מהאולסוסיה בארא"ב יש מידה כלשהי של השכלה מדעית, או העובדה שמייליארד מtron 3 מיליארד מבוגרים

תקשורות, גישה למאגרי נתונים וכור'). "למעשה, אומר הпроוף' חן, "בתי הספר העכשוויים משקפים את דרך החשיבה של התקופה התעשייתית והגע הזמן לחשוב מחדש על הנחות יסוד בקשר אליהם. אנחנו חייבים להגדיר מחדש

מעין זירה להתקנויות ולפעליות לא פורמליות". ולבסוף: "מבנה הספר היסודי ומעליהם אנחנו צורכים לשנות, כדי שלא יהיה עוד בית ספר אלא משנה אחר. או שבית הספר יהיה מקום אחר מלבדים ילדים, משום שאים איננו יכולים לדבר, אם אין לנו

מעצם. הדבר היחיד שומרה יכול לעשות מוטיבציה. האנשים הם המלמדים את

הוא ליצור התלהבות וスクנות אצל הילדים לגבי הידע, כדי שיוציאו למשען לו סוף לריכישתו. בוואנו נועל, לכן, יצירתיות מקום לילדיינו, שהיא מלא חיים, צפיפות ואתגרים, מקום של סביבה יפה שבו נמצאים מבוגרים מסורים ומעוררי השראה, מקום המועד למשחקים, לצמיחה ולרכישת ידע.

כיהות ב"כוורות" במקום

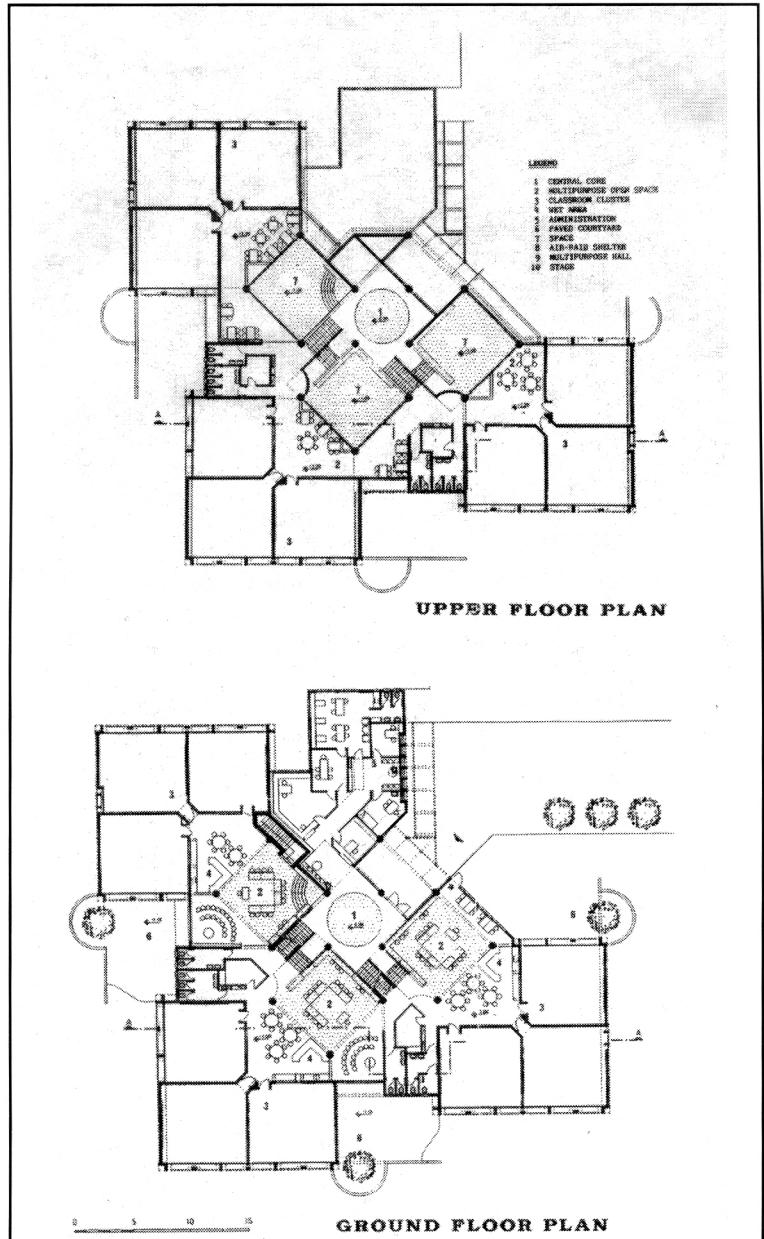
פרודורום

ישראל, כך מתברר, היא דזוק מהمدنויות המתקדמות בעולם בהתאם לבנייה החינוך החדש שהיא בונה, לזרמים החדשניים המקובלים בחינוך המודרני, המティפים לשינוי בתכנון המבנים של בית הספר המסורתיים. המבנה רבו במשרדים הבינוי והשיכון יש חלק רב במתן אפשרות לאדריכלים ולמחנכים לעצב בתים ספר חדשים, בהם נושבת רוח חדשה.

אומרת האדריכלית גבריאלה נוסבאות ממשרד הבינוי והשיכון: "מדיניות המשרד היא לסקק לקהילות בשכונות החדשנות את השירותים הבסיסיים, כולל מוסדות חינוך. אפשרנו לבצע כמה מהפרוייקטים של מוסדות חינוך בערים החדשנות בעיצובים נסיוניים, כדי שאפשר יהיה ליחסם בהם תוכניות פדגוגיות מתקדמות".

כבר ב-1987 אפשר מרשות הבינוי והשיכון לתכנן בין בית ספר יסודי מודרני בכרמליאל שבגלאיל, ועדת מיוחדת שהוקמה לצורך זה ממשרד החינוך. קבעה את ההגדרות ליישום התוכנית. בית הספר הוקם בשכונת מגורים "ריגלה". תוך תיאום עם השירותים הפדגוגיות החדשנות שהונחגו בבית ספר זה, התבוסס תכנון בית הספר על היסודות הבאים:

"קבוצות כיהות" – הקמת "כוורות" של כיהות (במקומות כיהות לאורך פרודורום), של שלוש כיהות לכל קבוצה גיל מתקבצות הראות: הקבוצה העצירה – ילדי גן, כיהות א' ו-ב' – קבוצת הבניינים – תלמידי כיהות ד' ו-ה'

בית הספר החדש בראש-הען, אדריכלים: אדם ודני אייל

שגם תלמידי בית הספר, לפחות בתים הספר היסודיים, זוקים להשגה עד לשעות אחר הצהרים. "הבניין שני צור, 'צור אוטנו', חוץ פרופ' ואלשטרום על אמרתו של צרצ'יל, ומסכם את הכללים שלו לבניית בית ספר טוב: 'חשוב מאד להיות שיטתי בתהיליך התכנון, בגל היחס בין התכנון והתוכאה הנינתנת לאדריכלים.شرط טוב הוא בסיס תכנון בית ספר יסודי טוב, אבל אין מספיק. אסרו לנו לעולם לתכנן בניין בית ספר כעבודה שיגורית. אדריכל של בתים ספר חייב שהיה לו מידע נרחב וידע עמוק בחינוך. מגוון גדול של מרחבים מעניק לחינוך את החירות לה הוא, זוקן. בית הספר היסודי חייב להיות עשיר בצרות, חם בצבעיו וקוטון בהיקפו. לבית הספר חייב להיות מרכז, שהוירחם יסייעו את עבודותם, אלא

המשך מעמוד 79
יכולים להעניק השראה לעיצוב חליפי".

משהו אחר במקום בית ספר

לمسקנה דומה הגיע גם הפרופס/or השודי לאדריכלות של מבני חינוך, אלה ואלטרום, שאמור בכנים שעסוק במבני חינוך ותרבות, כי "פני החברה – כפי בת הספר שללה".

לדבריו, יש שתי גישות לבניית בתים ספר: הגישה הסטטואית והגישה הדינמית. הגישה הסטטואית היא הגישה המיצאנית, המשפעת מהתיעוש, וסמליה הוא קו הייצור. על דרך כלל שלוש חטיבות של כיתות תלמידים בני אותו גיל כנהוג בישראל ובמרבית מדינות העולם המערבי.

"השלה היא," טוען ואלטרום, מודיע צרכיהם לחלק ילדים לכיתות לפי גיליהם, כאשרango יודעים שבכל כיתה מוצעת יכול להיות פער של ארבע-חמש שנים בהתקפות הגוף, בתבגרות, ברמת החשיבה וביכולת ההפשטה בין ילדים בני אותו גיל? הניסיון למד קבוצת ילדים בני אותו גיל את אותה כמות ידע באוטה תקופה זמן, הוא פאטי וחרה תועלת".

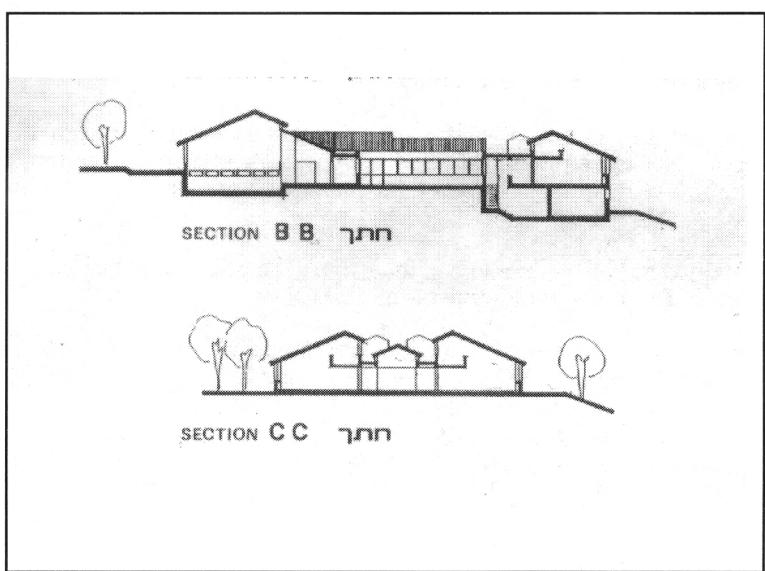
לדבריו, בית הספר הבוני בשיטה הסטטואית מתנהג כאילו החברה הדינامية שעלה סף המאה ה-21 היא עוזין חברה סטטואית מושנת (ושיטת הרואה זאת הייתה גורעה גם לחברת הסטטואית של המאה שעברה). הוא סבור, כי רוב בתים הספר בעולם משקפים את החברה הסטטואית בכוחה הטורית בה הם בניוים ובכיתות הזחות בוצרה ובוגדול שלhn. הגישה הדינמית, לעומת זאת, מקבלת את העבודה שהחברה נעשית פחות היררכית, דבר שצורך להשפיע גם על מבני בתים הספר. כדי לאמץ גישה דינמית, צרכיהם האדריכלים, לאמץ את הרשקפה הholistic שלhn – היררכית, שלפה ילדים בני אותו גיל מצויים בرمות התבגרות שונות וכן צריך למד אוטם בתנאים שלhnם. פירוש הדבר, גיון רחב ככל הנינתן בחינוך.

משמעות נוספת של תפישה זו היא, שהתכנון האדריכלי של בית הספר צריך להיעשות, במגבילות התקציב, תוך שילוב גני ילדים ובית הספר היסודי בחיבורים העליונים. דבר זה צריך להתאפשר בשילוב המורים והאדריכלים בתכנון, כשהם נחלקים בסביבה עשרה, היה בו מגוון גדול ככל האפשר של חדרים,

300 מ"ר, מעבר לסטודנטית המקובל בתי הספר במדינה, לפועליות היליטיות. חדרי התעמלות שלהם תוכנו כך, שיוכלו לשמש גם פעילויות תרבותיות של הקהילה.

אחד מבתי הספר, הוקם ליד בניין מוגדים, והשני, ליד גן ציבורי, נ舲ל אחד מהם עונה לדרישות המיוודת של הסביבה הטופוגרפית שלו. "בטי ספר אלה, שהוקמו כדי לענות לא רק לצרכי תוכנית הלימודים אלא גם לצרכים החקלאיים ולצריכם הפדגוגיים, הם נקודת התחלה לתוכנית עיצוב גמישה עבור בתיה הספר העתידיים בישראל, במיעוד אלה שיוקמו בשכונות חדשות", אמרת בריאל נסבאום.

הפתיחה הזאת של משרד הבינוי והשיכון, שיאמץ לעצמו מדיניות של שבירת העיצוב המסורתית, השמרני של בתיה הספר בארץ, ומתן חופש לצירתיות של האדריכלים, תוך התחשבות לצרכים החדשניים של בית הספר המודרני, עשויה להציג את ישראל בין המדינות המתקדמות בעולם – אם לא בהמהכה בתוכנית הלימודים, לפחות במהלך המבנה בהםם לומדים.

חתך B-B
חתך C-C

</